

Fylkesmennene

Kontaktperson: Ingeborg Seip
Vår dato: 12.06.2019
Vår referanse: 19/1
Rundskriv erstatter: 2019-3

Kommentarer til regelverket for tidligpensjon til jordbrukere og retningslinjer for søknads- og saksbehandling

Nytt tidligpensjonssystem fra mai 2019

Det gamle TPO-systemet ble stengt for nye registreringer 1. februar 2019. I perioden februar–mai 2019 var det ikke mulig å iverksette utbetaling i nye tidligpensjonssaker. Fra slutten av mai er dette mulig igjen. Første utbetaling gjennom det nye tidligpensjonssystemet vil skje 12. juni. Rundskrivet her er endret som følge av dette og må leses i sammenheng med dokumentet «Brukerveiledning og saksgang for nytt tidligpensjonssystem», som gir nærmere retningslinjer for saksbehandlingsprosessen med den nye løsningen.

Materiell endring fra forrige rundskriv

Søker trenger ikke lenger å legge ved/sende inn kopi av tinglyst skjøte. Fylkesmannen finner selv tinglysingsdatoen for eiendomsoverdragelsen i Grunnboka. Landbruksregisteret viser også hvem som er tinglyst eier av landbrukseiendommen, men endringsdatoen i Landbruksregisteret vil kunne være noen dager senere enn den faktiske tinglysingsdatoen.

Vi minner om nye regler i forskrift om tidligpensjon for jordbrukere fra 2019

Med virkning fra 1. januar 2019 ble forskrift om tidligpensjon for jordbrukere endret. Oppsummert var endringene i regelverket slik:

- Det er lov å motta arbeidsavklaringspenger, uføretrygd/uførepensjon, gjenlevendepensjon/etterlattepensjon og avtalefestet pensjon samtidig med tidligpensjon for jordbrukere.

- Årlig tidligpensjonsbeløp er ikke lenger begrenset av referanseinntekten. Det betyr at alle får satsen som står i jordbruksavtalen.
- Kommunen har ikke lenger noen formell rolle i forvaltningen av ordningen, men må gi Fylkesmannen informasjon ved behov.
- Utbetaling av tidligpensjon går over fra kvartalsvis til å bli månedlig.
- Dersom ektefelle/samboer er yngre enn brukeren, kan ikke lenger ektefelle/samboer få utbetalinger fram til de selv fyller 67 år. Tidligpensjonsutbetalingene stopper for begge parter når bruker fyller 67 år.

Innhold

Del 1 Forklaring til de forskjellige bestemmelsene i forskrift om tidligpensjon til jordbrukere.....	4
§ 1 Formål	4
§ 2 Virkeområde.....	4
§ 3 Definisjoner.....	4
§ 4 Overdragelse	5
Dispensasjon	6
§ 5 Varighet i næringen.....	7
§ 6 Aldersgrenser	8
§ 7 Referanseinntekten.....	8
Dispensasjon	9
§ 8 Inntektskrav for å utløse enbrukerpensjon	10
§ 9 Tilleggskrav for å utløse tobrukerpensjon.....	10
§ 10 Deling av tobrukerpensjon	10
§ 11 er opphevet. (Samordning og avkorting)	11
§ 12 Søknad og vedtak	11
§ 13 Beregning og utbetaling av tidligpensjon	12
§ 14 Forhåndstilsagn	12
§ 15 er opphevet. (Satser).....	13
§ 16 Kontroll	13
Kontroll i forbindelse med hver utbetaling	13
§ 17 Etterbetaling og tilbakebetaling ved feilutbetaling	13
§ 18 Klage	14
Del 2 Nærmere om kontroll etter inntektsfastsetting	15
2.1 Gjennomføring av kontrollen med bakgrunn i kontrollisten	15
2.2 Sende varsel til personer som antagelig har fått tidligpensjon urettmessig	16
2.3 Vurdere om tidligpensjon skal kreves tilbake.....	16

Del 3 Nærmere om tilbakekreving av tidligpensjon	17
3.1 Oversikt over malene	17
3.2 Tidligpensjonsmottakeren skal få varsel om mulig vedtak.....	18
3.3 Vedtaksbrevet – innhold og vurdering	20
Tilfellene hvor tidligpensjonsmottakeren allerede på vedtakstidspunktet ikke hadde rett på tidligpensjon (Fylkesmannen har lagt feil faktum til grunn)	20
Tilfellene hvor vilkårene ble brutt etter at vedtaket om innvilgelse av tidligpensjon ble fattet.....	20
3.4 Vedtak om tilbakekreving, herunder aktsomhetsvurderingen	21
3.5 Hva skal kreves tilbakebetalt?.....	22
Tilbakekreving ved død.....	23
3.6 Foreldelse	23
3.7 Oversendelse til Landbruksdirektoratet for innkreving	23
3.8 Politianmeldelse	24
3.9 Offentlighet og innsyn.....	24

Del 1 Forklaring til de forskjellige bestemmelsene i forskrift om tidligpensjon til jordbrukere

§ 1 Formål

Ordningen skal bidra til å lette og framskynde generasjonsoverganger i næringen gjennom å gjøre det økonomisk lettere for jordbrukere å overdra landbrukseiendom.

§ 2 Virkeområde

Forskriften gjelder ved eiendomsoverdragelser som er kontraktfestet 31. desember 1998 eller senere og ved forpaktningssavtaler som er sagt opp denne dato eller senere.

§ 3 Definisjoner

Bruker er en som eier landbrukseiendom eller deltar i driften av slik eiendom med egen innsats eller ved utleie. Dette betyr at det er flere som kan defineres som bruker og søke som bruker på tidligpensjon – både den som eier landbrukseiendommen og dennes ektefelle/samboer. I tillegg vil det gjelde dersom for eksempel to søsken driver en landbrukseiendom sammen. Da vil begge kunne defineres som brukere, og en av dem kan søke enbrukerpensjon. De vil ikke kunne søke tobrukerpensjon siden dette er forbeholdt ektefeller/samboere.

Ved overdragelses-/oppsigelsestidspunktet må bruker eller ektefelle/samboer eie eller forpakte landbrukseiendommen (jf. § 4). Hvis begge fyller kravene til å defineres som bruker, kan paret selv velge hvem som skal stå som bruker og hvem som skal stå som ektefelle/samboer i søknad om tidligpensjon. Dette valget kan ikke endres senere. Kun fysiske personer kan anses som brukere.

Ved samboerforhold settes det krav om at forholdet har vart de siste fem årene før overdragelses-/oppsigelsestidspunktet. Årsaken til dette er kravet om at ektefelle/samboer må ha bodd og arbeidet på landbrukseiendommen de siste fem årene for å bli berettiget tobrukerpensjon (jf. § 5 annet ledd). Det er da sammenfall mellom de to kravene.

Forpaktningssavtaler må tilfredsstillе vilkårene i lov av 25. juni 1965 nr. 1 om forpaktning. Det legges spesielt vekt på at kommunen har godkjent forpaktningssavtalen.

Referanseperiode er fem sammenhengende år, der siste år er to år tilbake i tid beregnet fra søknadsåret. Med dette menes at ved søknader som fylkesmannen mottar i 2019 er referanseperioden årene 2013–2017. Referanseperioden er absolutt og kan ikke dispenseres fra.

Referanseinntekt og eventuell annen inntekt skal fylles ut i søknadsskjemaet. I dette skjemaet er det oppgitt hvilke poster på skattemelding for formues- og inntektsskatt som skal benyttes for beregning av referanseinntekt og annen inntekt. Merk at det kan være flere typer inntekter i samme post, slik at beløpene i en post i skattemeldingen kanskje må splittes opp i søknaden om tidligpensjon. Alderspensjon fra folketrygden skal ikke inngå i annen inntekt ved søknad og beregning av inntektskrav for tidligpensjon.

§ 4 Overdragelse

For å få tidligpensjon er det krav om at hjemmelen til landbrukseiendommen er tinglyst på ny eier. Dato for tinglysning blir dato for gjennomført overdragelse. Ved forpaktning skal det foreligge en skriftlig oppsigelse av forpaktningensavtalen. Ny eier kan ikke være overdragerens ektefelle/samboer og ny forpakter kan ikke være ektefelle/samboer til den forpakter som går ut av avtalen.

Overdragelsen kan skje før bruker fyller 62 år, men inntektskravet må oppfylles på søknadstidspunktet. Det vil si at referanseperioden alltid fastsettes ut fra søknadstidspunktet, og ikke etter overdragelsestidspunktet.

Dersom kjøper bærer risikoen ved manglende konsesjon, og kjøper driver landbrukseiendommen før konsesjonssaken er avgjort, vil det være tilstrekkelig med tinglyst kjøpekontrakt for å innvilge tidligpensjon til selgeren. Dersom salget har klausul om at kjøper får konsesjon, må det ventes til skjøtet er tinglyst før selgeren kan få tidligpensjon.

Det stilles ikke krav til hvordan landbrukseiendommen drives etter at overdragelsen er skjedd (jf. bestemmelsene i konsesjons- og odelsloven).

Det skal være mulig å gjennomføre delt overdragelse, det vil si at selger har forpaktet eller leid bort eiendommen før overdragelsen. Inntektene av dette må være ført som næringsinntekt for at de skal inngå i referanseinntekten.

Bruker og ektefelle/samboer kan ikke eie eller forpakte landbrukseiendom samtidig med at de mottar tidligpensjon. Hvis bruker og ektefelle/samboer eier eller forpakter flere landbrukseiendommer skal alle være overdratt før det kan ytes tidligpensjon. (Det er tilfeller som kan gi dispensasjon, se nedenfor.)

Bruker og ektefelle/samboer kan ikke ha næringsinntekt fra jordbruk/gartneri eller skogbruk samtidig som de får tidligpensjon. De kan imidlertid motta lønnsinntekt for arbeid som avløser på den eiendommen som er overdratt, og samtidig motta tidligpensjon.

Dersom den som mottar tidligpensjon starter opp med jordbruk/gartneri og/eller skogbruk igjen og har næringsinntekt fra slik virksomhet, faller retten til å motta tidligpensjon bort. Det er heller ikke anledning til å være deltaker/aksjonær i

selskap som driver jordbruk/gartneri og/eller skogbruk. Dette gjelder alle typer selskaper, herunder enkeltpersonforetak, ANS, DA og AS. Den som mottar tidligpensjon kan heller ikke bli eier av en ny landbrukseiendom uten å miste retten til tidligpensjon.

Visse inntekter fra jordbruk/gartneri og skogbruk tillates imidlertid samtidig med at tidligpensjon mottas. Gevinst ved salg av eiendom, verktøy, redskaper, melkekvote og inntekt fra skogbruk kan inntektsføres over flere år. Det er anledning til å ha slike inntekter i tillegg til tidligpensjon, selv om det føres som næringsinntekt fra jordbruk/gartneri eller skogbruk. Dette gjelder også inntekt fra salg av pelsdyrskinn som ligger på lager når tidligpensjon blir innvilget, og som har blitt solgt seinere. Det er likevel ikke tillatt å fortsette med pelsdyrhold eller livdyr av pelsdyr samtidig som man mottar tidligpensjon.

Det er viktig å merke seg at forpaktningsforhold skal tilfredsstille vilkårene i forpaktningsloven. En forpaktningsavtale skal være skriftlig og være godkjent av kommunen. Forpaktningstiden skal til vanlig ikke være kortere enn fem år. Når særlige grunner taler for det, kan kommunen gi samtykke til kortere forpaktningstid.

Dersom landbrukseiendommen blir forpaktet bort de siste årene før det blir søkt om tidligpensjon, må en være oppmerksom på reglene som gjelder for å oppnå tobrukerpensjon. Det er et krav at ektefelle/samboer har bodd og arbeidet på eiendommen de siste fem årene før overdragelsen. For å oppfylle dette kravet må bruker og ektefelle/samboer ha delt inntektene av bortforpaktningen, eller ektefelle/samboer må kunne dokumentere inntekter fra eiendommen (for eksempel fra avløsning) for den perioden eiendommen var forpaktet bort.

Dersom to eller flere eiere som ikke er ektefeller eller samboere driver et gårdsbruk sammen, kan én av eierne søke om tidligpensjon dersom landbrukseiendommen i sin helhet overdras til ny eier og øvrige vilkår er oppfylt. Den nye eieren kan ikke være den som tidligere drev eller eide landbrukseiendommen sammen med den som gikk over på tidligpensjon. Medeiers inntekt skal ikke tas med i beregningen for å oppnå inntektskravene, siden de ikke er ektefeller/samboere.

Dispensasjon

Søknad om dispensasjon skal være vedlagt søknadsskjemaet.

Når bruker og ektefelle/samboer driver hver sin landbrukseiendom, og disse drives som selvstendige enheter, kan fylkesmannen gi dispensasjon. Da kan den ene brukeren overdra sin eiendom og motta enbrukerpensjon uten krav om at også ektefellen må overdra sin eiendom. Dersom det senere er aktuelt for ektefellen, kan denne overdra sin eiendom og motta enbrukerpensjon på grunnlag av dette. Begge parter vil altså kunne få enbrukerpensjon på grunnlag av hver sin eiendomsoverdragelse.

I blant kan bruker eller ektefelle/samboer – alene, eller sammen med andre – eie et nedlagt småbruk som kun benyttes til fritidseiendom, men som er registrert i Landbruksregisteret. Fylkesmannen kan gi dispensasjon slik at de kan beholde fritidseiendommen og likevel få tidligpensjon. Dispensasjon kan kun gis i saker der det ikke er drift (egen eller utleie) på eiendommen som beholdes. Det må også vurderes slik at eiendommen ikke vil komme i drift igjen.

§ 5 Varighet i næringen

Den som utløser enbrukerpensjonen må ha vært jordbruker i minst 15 år. Å være jordbruker innebærer å drive en jord-, gartneri eller skogbruksvirksomhet eller eie en eiendom der det blir drevet slik virksomhet. I tillegg må de øvrige kravene til inntekt i referanseperioden være oppfylt.

Ved tvil om hvorvidt 15-årskravet er oppfylt, kan Fylkesmannen innhente informasjon fra Landbruksregisteret, fra søknader om produksjonstilskudd eller ta kontakt med kommunen som kan ha kjennskap til jordbrukeren. Kravet til 15 års varighet er fleksibelt med hensyn til hvordan årene beregnes.

- Det trenger ikke være 15 år i sammenheng.
- Det trenger ikke være de siste 15 årene.
- Det trenger ikke være 15 år på samme landbrukseiendom. Søker kan for eksempel ha eid/forpaktet og drevet en eiendom i noen år før han har overdratt dette, for så å kjøpe en annen eiendom som han har drevet.
- Bruker kan ha forpaktet en landbrukseiendom noen år, og senere kjøpt/forpaktet en annen eiendom.
- Bruker trenger ikke å ha eid landbrukseiendom i 15 år. Brukeren kan ha forpaktet landbrukseiendom i hele eller deler av denne perioden. Betingelsen er at jordbrukeren eier/forpakter eiendommen ved overdragelses-/ oppsigelsestidspunktet.

Dette vil si at betingelsen om å ha vært jordbruker i minst 15 år ikke betyr at bruker må ha eid eller forpaktet landbrukseiendom sammenhengende i 15 år. På overdragelses-/ oppsigelsestidspunktet må imidlertid bruker være eier/forpakter eller ektefelle/samboer til eier/forpakter.

For å få tobrukerpensjon, må ektefelle/samboer ha bodd og arbeidet på landbruks-eiendommen de siste fem årene før overdragelsen.

15 års- og 5 års-kravene er absolutte, og kan ikke dispenseres fra.

§ 6 Aldersgrenser

Bruker må ha fylt 62 år for å ha rett til tidligpensjon. For å ha krav på tobrukerpensjon må i tillegg ektefelle/samboer ha fylt 57 år. Tidligpensjonen blir beregnet fra og med den måneden kravet til alder er oppfylt (fødselsdagsmåneden).

Retten til tidligpensjon bortfaller for bruker og ektefelle/samboer ved utgangen av den måned bruker fyller 67 år. Det vil si når bruker fyller 67 år går begge ektefeller/samboere i en tobrukerpensjon ut av ordningen forutsatt at bruker er eldst.

Dersom ektefelle/samboer er eldre enn brukeren, går ektefelle/samboer ut av ordningen ved utgangen av den måned denne fyller 67 år, mens brukeren fortsetter med sin tobrukerdel fram til fylte 67 år. Hvis begge ektefeller/samboere er over 62 år og kan defineres som brukere, vil det derfor som regel lønne seg for søkerne at den yngste blir satt opp som bruker.

Dersom bruker går ut av ordningen før fylte 67 år, kan ektefelle/samboer fortsette med sin tobrukerdel inntil utgangen av den måned bruker fyller 67 år. Det er kun hvis brukeren dør eller går ut av ordningen fordi han eller hun får næringsinteresser i et foretak som driver gartneri, jordbruk eller skogbruk, uten å motta næringsinntekt derfra, at dette alternativet er aktuelt. Hvis brukeren går ut av tidligpensjonsordningen fordi vedkommende får næringsinntekt fra slik virksomhet eller blir eier eller forpakter av landbrukseiendom på nytt, kan heller ikke ektefellen få tidligpensjon lenger.

§ 7 Referanseinntekten

For å ha krav på tidligpensjon må bruker og ektefelle/samboers samlede referanseinntekt være på minst 90 000 kroner. Gjennomsnittlig næringsinntekt fra jordbruk/gartneri må utgjøre minst 25 % av samlet referanseinntekt i referanseperioden. Det kan ikke dispenseres fra dette kravet.

Sykepenger og lønn til samboer opptjent for arbeid på landbrukseiendommen eller foretaket skal inngå i beregningen av næringsinntekt fra jordbruk/gartneri, og inngår i 25 %-kravet for sammensetning av inntekt. Sykepenger til bruker kan bare inngå i referanseinntekten hvis de er opptjent på grunnlag av næringsinntekt fra jordbruk/gartneri.

Næringsinntekt fra jordbruk/gartneri blir ført i post 2.7.1 i skattemelding for formues- og inntektsskatt hvis det er enkeltpersonforetak. Næringsinntekt fra andre selskapsformer, for eksempel ANS og DA som er aktuelle for deltakere i samdrifter, blir nå ført i post 2.7.8 (tidligere 2.7.7). Søker må bekrefte hvor stor del av næringsinntekten fra post 2.7.8 som er fra jordbruk/gartneri. Dette kan gjøres ved å legge ved spesifisert fastsetting, legge ved næringsoppgave, eller få en bekreftelse fra regnskapsfører på at det dreier seg om slik næringsinntekt.

Både brukers og ektefelle/samboers næringsinntekt fra landbrukseiendommen kan inngå uavhengig av om det søkes om enbruker- eller tobrukerpensjon.

Dersom bruker ved søknad om enbrukerpensjon oppfyller 67 %-kravet alene (se § 8), skal bruker også oppfylle 25 %-kravet alene. Ved søknad om enbruker- eller tobrukerpensjon der begge ektefellers/samboeres næringsinntekt fra landbrukseiendommen er tatt med for å oppfylle 50 %-kravet (se § 8), skal begge parter også tas med ved beregning av om 25 %-kravet oppfylles.

Det er ikke krav om at både bruker og ektefelle/samboer har næringsinntekt fra landbrukseiendommen for å utløse tobrukerpensjon. Dette er fordi mange har ført all næringsinntekt på én av dem.

Dispensasjon

a) Fylkesmannen kan gi dispensasjon slik at inntekt fra annen næring kan inngå i referanseinntekten. Dette gjelder næringsinntekt fra fiske, fangst og annen næring. Med annen næringsinntekt menes inntekt fra tilleggsnæringer med utgangspunkt i ressursene på landbrukseiendommen og som drives sammen med tradisjonelt landbruk. Slik inntekt føres som hovedregel under post 2.7.6 i skattemelding for formues- og inntektsskatt. Dette kan for eksempel være næringsinntekter fra ulike former for leiekjøring og lignende. Næringsinntekt fra pelsdyrhold kan også inngå i referanseinntekten. Fylkesmannen må gjøre en konkret vurdering i hvert enkelt tilfelle. Søker må kunne dokumentere, for eksempel gjennom næringsoppgave, at inntekten skriver seg fra næring som etter fylkesmannens vurdering gir grunnlag for dispensasjon. I tilfeller hvor slik dokumentasjon ikke er vedlagt søknad om dispensasjon, må fylkesmannen innhente dette fra søker/regnskapsfører. Det er ikke anledning til å gi dispensasjon for inntekt ført som lønn.

Denne dispensasjonsadgangen gjelder uavhengig av nivået på referanseinntekten (jf. kommentarene til § 11).

b) Fylkesmannen kan dispensere fra kravet om referanseinntekt på 90 000 kroner dersom det er registrert næringsinntekt fra landbrukseiendommen i alle fem årene som inngår i referanseinntekten. Siktemålet med denne dispensasjonen er å fange opp heltidsbrukere som har hatt et lavt inntektsnivå. Med andre ord kan man dispensere for søkere som i et normalår ikke har hatt 90 000 kroner i inntekt. Regelen i § 11 om at utbetaling av tidligpensjon ikke kan overstige referanseinntekten gjelder også i disse tilfellene.

Søkere som har hatt et lavt inntektsnivå på grunn av høye vedlikeholdskostnader for å ruste opp eiendommen før overdragelsen, skal ikke få dispensasjon.

Fylkesmannen kan dispensere fra krav om referanseinntekt på 90 000 kroner også for søkere som har hatt ekstraordinære lave inntekter ett eller flere av årene som

inngår i referanseinntekten som følge av naturgitte forhold, brann eller lignende. For å gi dispensasjon i slike tilfeller, må det dreie seg om forhold søkeren ikke har hatt kontroll over.

Det kan ikke dispenseres for lav referanseinntekt dersom det i ett eller flere år i referanseperioden ikke er næringsinntekt fra landbrukseiendommen som følge av at eiendommen er overdratt.

c) Fylkesmannen kan dispensere dersom søker ikke oppnår referanseinntekt på 90 000 kroner på grunn av arbeidsavklaring eller at søker har vært helt eller delvis ufør før vedkommende søkte om tidligpensjon. Trygdeytelsene skal i så fall ikke regnes med i referanseinntekten, og skal heller ikke regnes som annen inntekt. Trygdeytelsene vil da ikke få betydning for oppfyllelse av 67 %- eller 50 %-kravet til inntektssammensetning (se § 8).

Dispensasjonsadgangene i denne forskriften er ikke gjensidig utelukkende, og det er i prinsippet slik at en søker kan komme inn under alle de tre punktene som er nevnt over.

§ 8 Inntektskrav for å utløse enbrukerpensjon

Brukers referanseinntekt må utgjøre minst 67 % av brukers samlede inntekt. Ektefelles/samboers inntekt skal i utgangspunktet ikke tas med.

Dersom brukeren ikke oppfyller 67 %-kravet kan ektefelles/samboers inntekt inkluderes. Ekteparets/samboerparets samlede referanseinntekt må da utgjøre minst 50 % av parets samlede inntekter.

§ 9 Tilleggskrav for å utløse tobrukerpensjon

Ved tobrukerpensjon må ekteparets/samboerparets samlede referanseinntekt utgjøre minst 50 % av parets samlede inntekt. I tillegg kan ikke ektefelle/samboer ha annen inntekt som overstiger 100 000 kroner i referanseperioden.

§ 10 Deling av tobrukerpensjon

Tobrukerpensjon blir delt likt mellom bruker og ektefelle/samboer og blir utbetalt med et beløp til hver av dem. Dette gjelder også etter skilsmisse/samlivsbrudd i tidligpensjonsperioden. Tidligpensjonen opphører for bruker og ektefelle/samboer ved utgangen av den måned bruker fyller eller ville fylt 67 år.

Ved dødsfall i en tobrukerpensjon skal det utbetales tidligpensjon til den som dør til og med døds måneden. Deretter går den gjenlevende part over på enbrukerpensjon og fortsetter i ordningen til det tidspunkt som opprinnelig var forutsatt.

§ 11 er opphevet. (Samordning og avkorting)

Fram til 31.12.2018 kunne en person ikke motta tidligpensjon samtidig med følgende ytelser fra NAV: avtalefestet pensjon (AFP), arbeidsavklaringspenger, uføretrygd og ytelser til gjenlevende ektefelle. Fra 1.1.2019 er dette tillatt.

Tidligpensjonsmottaker kan også motta alderspensjon fra folketrygden samtidig med tidligpensjon. Ved søknad og beregning av tidligpensjon skal alderspensjon ikke inngå i annen inntekt. Hver av ektefellene kan ha ubegrenset lønnsinntekt eller inntekt fra annen næringsvirksomhet i tillegg til tidligpensjonen.

§ 12 Søknad og vedtak

Søknaden om tidligpensjon skal sendes til fylkesmannen. Søkerne må selv dokumentere inntektene som inngår i referanseinntekten og annen inntekt i referanseperioden. Søknaden skal skrives på skjema fastsatt av Landbruksdirektoratet. Skjemaet ligger på www.landbruksdirektoratet.no. Søker skal legge ved skatteoppgjør eller utskrift av grunnlag for skatt for de fem skatteleggingsperiodene som inngår i referanseperioden (jf. § 3 nr. 4). Det er ikke lenger nødvendig å legge ved kopi av tinglyst skjøte. Opplysninger om tinglysingsdato kan fylkesmannen finne i Grunnboka. Landbruksregisteret viser også hvem som er tinglyst eier av landbrukseiendommen, men endringsdatoen i Landbruksregisteret vil kunne være noen dager senere enn den faktiske tinglysingsdatoen.

Fylkesmannen gjennomgår søknaden og sjekker at den er fullstendig og korrekt utfylt og at nødvendige vedlegg følger med. Deretter må fylkesmannen kontrollere at samtlige vilkår er oppfylt. Fylkesmannen kan i den forbindelse innhente opplysninger fra kommunen. Med «samtlige vilkår» menes kravet til overdragelse av landbrukseiendom og opphør av næringsvirksomhet i jordbruk, gartneri eller skogbruk i § 4, kravet til varighet i næringen i § 5, alderskravene i § 6, vilkåret om referanseinntekt og andel av inntekt fra jordbruk/gartneri i § 7 og kravet til annen inntekt i § 8 og § 9.

Særlig viktig er det å kontrollere at opplysninger om inntekt i referanseperioden er spesifisert, og at disse oppfyller vilkårene. Søknaden må inneholde kopi av grunnlag for skatt for hvert av de fem årene i referanseperioden, og fylkesmannen må kontrollere at tallene i søknaden stemmer overens med tallene i grunnlaget for skatt. Inntektsvilkårene kontrolleres ved å legge inn korrekte opplysninger om brukers og evt. ektefelle/samboers inntekter m.m. i tidligpensjonskalkulatoren. Utfylt regneark skal lagres på den enkelte sak.

Saksbehandler skriver deretter et vedtaksbrev med utgangspunkt i word-malene i ePhorte. Når vedtaket er godkjent av leder kan vedtaket registreres i tidligpensjonssystemet slik at tidligpensjonen kommer til utbetaling.

Fylkesmannen behandler i tillegg klage og dispensasjonssøknad som første instans. Se nærmere om klagebehandling under § 18 Klage.

§ 13 Beregning og utbetaling av tidligpensjon

Utbetalingsbeløp blir beregnet fra og med den måneden fullstendig søknad og obligatoriske vedlegg er kommet fylkesmannen i hende og alle vilkår er oppfylt.

Selv om overdragelsen av landbrukseiendommen har funnet sted flere måneder før søknaden er levert inn til fylkesmannen, er det tidspunktet fylkesmannen mottok søknaden som er avgjørende. Det er også likegyldig om tinglysningen har funnet sted lang tid før søknaden ble sendt inn. Tidligpensjonen skal beregnes fra det tidspunktet fylkesmannen mottok søknad vedlagt grunnlag for skatt for årene i referanseperioden. Dersom overdragelsen først tinglyses etter at fylkesmannen har mottatt komplett søknad og vilkårene for øvrig er oppfylt, er tinglysnings-tidspunktet avgjørende for hvilken måned tidligpensjonen skal beregnes fra.

Etter første utbetaling fra Landbruksdirektoratet i 2019, blir tidligpensjonen utbetalt månedvis. Fra 2019 får mottakere av tidligpensjon utbetalingsmeldinger i Altinn. Det blir ikke lenger sendt ut utbetalingsmelding på papir.

Tidligpensjonen er ikke pensjonsgivende inntekt. Det blir trukket skatt og lav trygdeavgift av tidligpensjonen. Skattekort blir automatisk innhentet via utbetalingssystemet. Muligheten for å ha inntekt i tillegg til tidligpensjonen sikrer at mottakeren kan opparbeide pensjonspoeng i tidligpensjonsperioden.

Satser for tidligpensjon fastsettes i jordbruksoppgjøret og står i jordbruksavtalen:

- enbrukerpensjon 100 000 kroner per år
- tobrukerpensjon 160 000 kroner per år (deles likt mellom bruker og ektefelle/samboer)

§ 14 Forhåndstilsagn

Et av vilkårene for å få tidligpensjon for jordbrukere, er at landbrukseiendommen overdras til en ny eier. Mange vil sikre seg at de får tidligpensjon før de overdrar eiendommen. Det er som følge av dette åpnet for at det er mulig å sende en forhåndssøknad hvor søker kan be om en foreløpig vurdering av søknaden. Tilsagnet som søker får, skal gis med spesielle vilkår som skal framgå tydelig. Tilsagnet er gjeldende i 6 måneder fra det har kommet fram til søker.

Dersom skjøtet tinglyses etter at forhåndstilsagn er gitt, må søker gi beskjed til fylkesmannen. Det er ikke fylkesmannen sitt ansvar å følge med på grunnboka, men fylkesmannen skal kontrollere at tinglysing faktisk har skjedd når søker sier ifra om at så er tilfellet. Søker trenger ikke sende inn ny søknad for å få innvilget tidligpensjon, men fylkesmannen skal fatte endelig vedtak om tidligpensjon. Dette

forutsetter selvsagt at søker fortsatt oppfyller alle vilkårene for å motta tidligpensjon.

§ 15 er opphevet. (Satser)

Bestemmelsen om satser er flyttet til § 13 fjerde ledd.

§ 16 Kontroll

Fylkesmannsembetene har hovedansvaret for å kontrollere om tidligpensjon er utbetalt i tråd med forskriftens vilkår.

Fylkesmannen skal kontrollere om noen av tidligpensjonsmottakerne har mottatt inntekter som er uforenelige med tidligpensjon. I 2019 er det tidligpensjonsmottakernes inntekter i skattegrunnlaget for 2016 og 2017 som skal kontrolleres. Landbruksdirektoratet vil utarbeide lister over tidligpensjonistenes inntekter fra skattefastsettingen og sende ut til fylkesmennene. Se del 2 i dette rundskrivet for nærmere informasjon om hvordan kontrollen skal gjennomføres.

Tidligpensjonsmottakeren er forpliktet til å gi nødvendige opplysninger og dokumentasjon og til å godta de kontrolltiltak som iverksettes.

Kontroll i forbindelse med hver utbetaling

Dødsfall

Landbruksdirektoratet oppdaterer Landbruksregisteret løpende med endringer i Folkeregisteret. Landbruksdirektoratet vil avslutte tidligpensjonsutbetalinger til døde personer. Det kan imidlertid ta litt tid før Folkeregistret blir oppdatert. Fylkesmannen bør melde fra til Landbruksdirektoratet dersom de får beskjed eller finner ut at en person er død, og dette ikke er oppdatert i Landbruksregisteret.

Tidligpensjonister som eier landbrukseiendom

Før hver utbetaling sender Landbruksdirektoratet ut en liste på e-post til fylkesmennene som viser tidligpensjonsmottakere som er registrert som eier av landbrukseiendom. Dersom det viser seg at tidligpensjonsmottakeren har blitt eier av landbrukseiendom, må fylkesmannen undersøke hva som er årsaken til dette og finne ut om det skal gis dispensasjon eller om tidligpensjon skal opphøre.

§ 17 Etterbetaling og tilbakebetaling ved feilutbetaling

Når en person allerede mottar tidligpensjon, har denne en plikt til å gi fylkesmannen informasjon om nye forhold som gjør at vedkommende ikke lenger har rett til tidligpensjon. Relevante forhold er i denne sammenhengen om bruker og/eller ektefelle/samboer eier eller forpakter landbrukseiendom, driver jordbruk/gartneri eller skogbruk, eller har næringsinntekt fra slik virksomhet, jf. § 4 tredje ledd. Fram til og med 2018 måtte de også gi beskjed om vedkommende

fikk avtalefestet pensjon, arbeidsavklaringspenger, uføretrygd eller ytelser til gjenlevende ektefelle, jf. § 11.

Tidligpensjonen skal kreves tilbake om bruker/ektefelle/samboer har mottatt tidligpensjon i strid med «aktsom god tro» (uaktsomt). Det er nok at vedkommende «burde» ha forstått at han/hun mottok tidligpensjonen i strid med vilkårene for å motta tidligpensjon. Forskriften stiller kun et krav om vanlig (simpel) uaktsomhet. For en nærmere beskrivelse av den konkrete vurderingen som må foretas, henviser vi til punktet «Nærmere om tilbakekreving av tidligpensjon» under.

Krav om tilbakebetaling kan, som et alternativ til ordinær tilbakekreving, motregnes i framtidige utbetalinger til brukeren, jf. forskriften § 17 andre ledd.

Tidligpensjon kan også kreves tilbakebetalt eller motregnes i fremtidige utbetalinger, når bruker/ektefelle/samboer eller noen som har handlet på dennes vegne uaktsomt eller med hensikt har gitt feilaktige eller mangelfulle opplysninger.

Feil utbetalt tidligpensjon kan også kreves tilbake dersom utbetalingen skyldes feil fra forvaltningens side. Også her stilles det krav om uaktsomhet fra tidligpensjonsmottakerens side. Se punktet om tilbakebetaling under for mer utfyllende informasjon om uaktsomhet.

§ 18 Klage

Klagefristen er tre uker. Landbruksdirektoratet er klageinstans for vedtak fattet av fylkesmannen. Klagen skal sendes til fylkesmannen som skal vurdere om vilkårene for å ta klage til behandling er oppfylt. Hvis vilkårene ikke er oppfylt skal klagen avvises. Det skal fremgå i avvisningsvedtaket at avvisningen kan påklages til Landbruksdirektoratet.

Hvis vilkårene for å ta klagen til behandling er oppfylt, skal fylkesmannen behandle klagen ved å foreta de undersøkelser klagen eventuelt gir grunn til og vurdere om vedtaket skal omgjøres eller opprettholdes. Dersom klager får fullt medhold fatter fylkesmannen nytt vedtak og informerer samtidig klager om at saken avsluttes. Dersom klagen tas delvis til følge fatter fylkesmannen vedtak og spør klager om han eller hun opprettholder klagen. Hvis klager velger å trekke klagen, avslutter fylkesmannen saken.

Hvis klager ikke trekker klagen, skal saken oversendelses til Landbruksdirektoratet. Også dersom klager ikke får medhold skal saken oversendes til Landbruksdirektoratet. Fylkesmannen må da utarbeide et oversendelsesbrev med en oversiktlig fremstilling av saksforholdet, klagers anførsler, relevante rettsregler og fylkesmannens vurdering. Oversendelsesbrevet skal sendes til Landbruksdirektoratet sammen med alle relevante saksdokumenter. Klager skal få kopi av oversendelsesbrevet.

Del 2 Nærmere om kontroll etter inntektsfastsetting

Landbruksdirektoratet vil sende ut lister for kontroll av tidligpensjonsmottakernes inntekter i 2016 og 2017 på senhøsten 2019.

2.1 Gjennomføring av kontrollen med bakgrunn i kontrollisten

Kontrollere mottakere som har følgende inntekter i kontrollista:

- arbeidsavklaringspenger
- uføretrygd
- avtalefestet pensjon (AFP)
- etterlattepensjon

Til og med 2018 kunne en tidligpensjonsmottaker IKKE ha disse inntektene samtidig med tidligpensjon! Fra 2019 er det tillatt med samtidig mottak av disse ytelsene.

Dersom perioden med ytelsen overlapper perioden med tidligpensjon, hadde personen ikke rett på tidligpensjon i den sammenfallende perioden. Fylkesmannen må da sende varsel til tidligpensjonsmottakeren om mulig tilbakekreving av tidligpensjonen for den gitte perioden. I varselet bør fylkesmannen også spørre om tidligpensjonisten har mottatt ytelsen i hele eller deler av 2018. Mottakeren skal få uttale seg og dokumentere det han eventuelt mener er feil i varselet, før fylkesmannen fatter vedtak om tilbakekreving

Kontrollere mottakere som hadde næringsinntekt

Personer som hadde næringsinntekt har beløp i følgende kolonner i kontrollista:

- DA/ANS (jord, skog og annet)
- annen næring, inkl. skogbruk
- jordbruk/gartneri

Inntekt fra DA/ANS kan stamme fra både jordbruk/gartneri/skogbruk og fra helt andre næringer. Inntekt fra annen næring kan stamme fra både skogbruk og andre næringer. Fylkesmannen kan vurdere om beløpet i disse kolonnene er så lite at en ikke skal gå videre med kontroll.

En tidligpensjonsmottaker skal ikke drive jordbruk eller skogbruk som næring, og skal derfor ikke ha slik næringsinntekt. Vær likevel oppmerksom på at visse næringsinntekter fra jordbruk/gartneri og skogbruk rettmessig kan mottas samtidig med tidligpensjon. Dette gjelder næringsinntekt som må føres over flere år, og derfor blir inntektsført etter overdragelsen. Slike inntekter er nevnt under § 4 på side 4, dvs. gevinst ved salg av eiendom, utstyr, melkekvote, skinn fra gjenstående lager, eller inntekter fra skogbruket som følge av gjennomsnittsligning. Fylkesmannen må derfor kontakte

tidligpensjonsmottakeren for å få nærmere informasjon og dokumentasjon på hva som er innholdet i næringsinntekten.

Tidligpensjonsmottakeren kan dokumentere innholdet i næringsinntekten ved å legge fram næringsoppgave og andre vedlegg til selvangivelsen/skattemeldingen, vise fram regnskap eller legge fram annen dokumentasjon som kan spesifisere hva som er innholdet i næringsinntekten.

Dersom vedkommende ikke gir nødvendige opplysninger ved første oppfordring, kan fylkesmannen gi personen en frist for innsending av dokumentasjon. Fylkesmannen kan da samtidig varsle om at de vil fatte vedtak om tilbakekreving dersom mottakeren ikke sender inn dokumentasjon.

2.2 Sende varsel til personer som antagelig har fått tidligpensjon urettmessig

Fylkesmannen må undersøke når inntekten som ikke kan mottas sammen med tidligpensjon startet og eventuelt opphørte. Dette vil innebære at det ofte må innhentes informasjon om inntekter og ytelser også for årene før 2016 og -17 dersom dette ikke er gjort i kontroller for tidligere år. Deretter må fylkesmannen sende varsel om mulig tilbakekreving av tidligpensjon, hvis det ikke allerede er gjort. Se kapittel 3. Varselet skal gi tidligpensjonsmottakeren mulighet og frist til å uttale seg i saken før fylkesmannen gjør vedtak om tilbakekreving.

2.3 Vurdere om tidligpensjon skal kreves tilbake

Når tidligpensjonsmottakeren har svart på varselet, eller svarfristen på varselet er ute, skal fylkesmannen vurdere om tidligpensjonen skal kreves tilbake for den aktuelle perioden. For det nærmere innholdet i tilbakekrevingsvurderingen, se § 17 og kapittel 3.

Hva som skal stå i vedtaksbrev og vurderingene som fylkesmannen må gjøre, står i kapittel 3 «Nærmere om tilbakekreving av tidligpensjon».

Dersom fylkesmannen gjør vedtak om tilbakekreving, og fylkesmannen har avdekket at tidligpensjonsmottakeren mottar ytelser som er uforenlige med tidligpensjon også i 2018, må fylkesmannen kreve tilbake det totale beløpet som er mottatt urettmessig, ikke bare for inntektsårene 2016 og -17.

Del 3 Nærmere om tilbakekreving av tidligpensjon

Vi vil i det følgende gi en veiledning til hvordan saker om tilbakekreving av tidligpensjon skal behandles. Vi deler inn fremstillingen etter følgende tema:

- Oversikt over malene
- Varsling før vedtak
- Krav til begrunnelse
- Tilfellene hvor tidligpensjonsmottakeren brøt vilkårene allerede da vedkommende ble innvilget tidligpensjon
- Tilfellene hvor tidligpensjonsmottakeren brøt vilkårene etter at vedtaket om innvilgelse av tidligpensjon ble fattet
- Vedtaksbrevet: aktsomhetsvurdering og tilbakekreving
- Hva skal kreves tilbakebetalt?
- Foreldelse
- Oversendelse til Landbruksdirektoratet

3.1 Oversikt over malene

Landbruksdirektoratet har utarbeidet fem maler for varsling og tilbakekreving av tidligpensjon for sakene hvor vilkårene i forskriften er brutt. Disse ligger på FM-nett. Her er en kort oversikt over typetilfellene de forskjellige malene gjelder for:

- **Mal 1A** gjelder varsling i tilfellene der forskriftens vilkår var brutt på vedtakstidspunktet, og fylkesmannen vurderer å gjøre om vedtaket og kreve for mye utbetalt tidligpensjon tilbake.
- **Mal 1B** gjelder vedtak om omgjøring og tilbakekreving i tilfellene der vilkårene var brutt på vedtakstidspunktet, og fylkesmannen fatter vedtak om omgjøring og vedtak om eventuell tilbakekreving.
- **Mal 2A** gjelder varsling om tilbakekreving for tilfellene der det ble avdekket at vilkårene ble brutt etter at vedtak om innvilgelse av tidligpensjon ble fattet. Denne malen gjelder for tilfellene hvor brudd på vilkårene avdekkes etter kontroll.
- **Mal 2B** gjelder varsling om tilbakekreving for tilfellene der søkeren selv sier ifra om at vilkårene ble brutt etter at vedtak om innvilgelse av tidligpensjon ble fattet.
- **Mal 2C** gjelder vedtak om tilbakekreving på grunn av brudd på forskriftens vilkår. Malen gjelder sakene der vilkårene i forskriften ble brutt etter at vedtaket om innvilgelse av tidligpensjon ble fattet.

3.2 Tidligpensjonsmottakeren skal få varsel om mulig vedtak

En part som ikke allerede ved søknad eller på annen måte har uttalt seg i saken, skal få varsel før det blir fattet vedtak. Parten skal få anledning til å uttale seg innen en nærmere angitt frist. Om det er forvaltningen som initierer en tilbakebetalingssak etter kontroll, er et varsel påkrevd etter forvaltningsloven § 16. Bruk mal 1A eller 2A.

Om parten selv har gitt beskjed om at vedkommende mottar ytelser som ikke rettmessig kan kombineres med tidligpensjon, har parten allerede uttalt seg i saken og er klar over at forvaltningen kan komme til å iverksette en tilbakebetalingssak.

Det kan likevel være hensiktsmessig å sende ut et varsel til parten når det vurderes å kreve tidligpensjon tilbake, se mal 2B. Om det ikke er brakt på det rene hvilket forhold (lønn, pensjon, eiendomsforhold mv.) som gjør at vedkommende ikke har rett på tidligpensjon, hvor lenge dette forholdet har vart og eventuelt når vedkommende ikke lenger var i god tro, må varsel sendes ut. Varselet skal gjøre mottakeren i stand til å uttale seg om forholdene før vedtak blir fattet.

I varselet om feilutbetaling må fylkesmannen opplyse hva som er årsaken til at tidligpensjonen ble feilutbetalt. Brukeren bør i tillegg få en foreløpig vurdering av hvorfor fylkesmannen mener vedkommende forstod eller burde forstått at han mottok en utbetaling han ikke hadde krav på, eller hvorfor fylkesmannen mener at det var forsettlig eller uaktsomt av vedkommende ikke å melde fra om den endringen som hadde betydning for retten til tidligpensjon. Det bør vises til den informasjonen brukeren har fått om sin plikt til å melde fra om endringer. Denne plikten fremgår av fire ulike typer dokumenter som sendes fra forvaltningen til brukeren.

Før 18. januar 2017 var tekstene i disse dokumentene slik:

- Søknadsskjema: På dette må søker krysse av for at han ikke mottar «alderspensjon fra folketrygden» eller «andre ytelser fra folketrygden eller AFP». (felt G, s. 2)

I søknadsskjema skriver søker også under på at:

«Opplysningene i søknaden er fullstendige og korrekte. Jeg er kjent med regelverket og har spesielt merket meg at krav om tilbakebetaling kan fremmes selv om tidligpensjonen er mottatt i strid med aktsom god tro. Jeg er også kjent med at jeg plikter å opplyse om endringer i forutsetningene.» (felt K, s. 4)

- Vedtaksbrev/innvilgelsesbrev: I dette brevet står det at søker er innvilget tidligpensjon, samt hvor mye som er beregnet. Under beregninger står det følgende:

«Ved endringer i forutsetningene for denne pensjonen skal dette meldes til landbruksforvaltningen i kommunen. Feil utbetalt pensjon kan kreves tilbakebetalt, jf. forskrift om tidligpensjon til jordbrukere § 17.»

- Brev om årlig beregning av tidligpensjon: Sendes ut på starten av hvert nye år man mottar tidligpensjon. Her står det at

«Du er pliktig til å underrette kommunal landbruksforvaltning ved forhold som kan være avgjørende for fortsatt rett til tidligpensjon. For mye utbetalt tidligpensjon kan kreves tilbakebetalt, eventuelt trekkes i fremtidige utbetalinger fra Landbruksdirektoratet.»

- Utbetalingsmeldinger som utstedes kvartalsvis (4 ganger i året). I disse meldingene har det siden 3. kvartal 2014 stått følgende:

«Du må alltid gi beskjed til landbruksforvaltningen i kommunen hvis du får:

- Ny adresse
- Endringer i skattekortet
- Vedtak om, eller allerede mottar avtalefestet pensjon (AFP)
- Vedtak om, eller allerede mottar arbeidsavklaringspenger (AAP), uførepensjon eller gjenlevendepensjon fra NAV

Dersom du får utbetalt mer i tidligpensjon enn du har krav på, vil vi kreve det feilutbetalte beløpet tilbake fra deg, eller eventuelt motregne det i framtidige utbetalinger fra Landbruksdirektoratet, jf. forskrift om tidligpensjon for jordbrukere § 17.»

Fra og med 18. januar 2017 er ordlyden i samtlige dokumenter endret hva gjelder søkers ansvar for å melde fra om eventuelle endringer i forutsetningene for å motta tidligpensjon. Den nye ordlyden er identisk med utbetalingsmeldingen som gjaldt fra og med 3. kvartal 2014. I søknadsskjemaet er det i tillegg laget en egen avhukingsboks i felt K, hvor søker må krysse av på at han er kjent med plikten til å melde fra om eventuelle endringer.

Mottakernes opplysningsplikt fremgår også av forskriften § 17.

Brukeren skal oppfordres til å uttale seg om feilutbetalingen innen en nærmere angitt frist. Fylkesmannen må deretter fatte vedtak på bakgrunn av opplysningene i saken, uavhengig av om fylkesmannen konkluderer med at det foreligger en feilutbetaling og om (deler av) denne kan kreves tilbake.

3.3 Vedtaksbrevet – innhold og vurdering

Både vedtak om omgjøring av tidligere vedtak og vedtak om tilbakebetaling er enkeltvedtak etter forvaltningsloven. Forvaltningsloven kapittel IV-VI kommer derfor til anvendelse.

Dette innebærer blant annet at både vedtak om omgjøring og vedtak om tilbakebetaling skal begrunnes, jf. forvaltningsloven § 24. Det må gå klart fram at det gjelder to forhold, og begrunnelsene bør gå fram av to helt adskilte deler i vedtaksbrevet.

Forvaltningsloven § 25 har ytterligere regler for hva begrunnelsen skal inneholde. Det skal også stå i vedtaksbrevet at Landbruksdirektoratet er klageinstans og at klagefristen er tre uker, jf. forvaltningsloven §§ 28 og 29. Det må også stå i brevet at parten har rett til å få innsyn i sakens dokumenter. Fylkesmannen kan benytte mal 1B og 2C.

Tilfellene hvor tidligpensjonsmottakeren allerede på vedtakstidspunktet ikke hadde rett på tidligpensjon (Fylkesmannen har lagt feil faktum til grunn)

Mal 1B er laget med tanke på tilfellene hvor tidligpensjonsmottakeren ikke oppfylte forskriftens vilkår på vedtakstidspunktet. I disse tilfellene har feil faktum blitt lagt til grunn på vedtakstidspunktet, og fylkesmannen må først ta opp vedtaket om innvilgelse av tidligpensjon til ny vurdering. Dersom man kommer til at vilkårene ikke var oppfylt, må det opprinnelige vedtaket omgjøres etter forvaltningsloven § 35.

Vilkårene for å kunne omgjøre må være oppfylt. Dette vil som regel være tilfellet der man har lagt uriktig fakta til grunn for innvilgelsen av tidligpensjon, og korrekt fakta ville ført til avslag. Et eksempel på dette er at tidligpensjonsmottakeren mottok uføretrygd på tidspunktet vedtaket om innvilgelse om tidligpensjon ble fattet, og fortsatte å motta uføretrygd samtidig med tidligpensjon. Til og med 2018 hadde man etter forskriften § 11 ikke anledning til å få tidligpensjon for samme periode som man mottar uføretrygd. Ved å innvilge tidligpensjon i det opprinnelige vedtaket, har det blitt lagt til grunn at vedkommende ikke mottok uføretrygd. Vedtaket anses i slike tilfeller for å ha blitt fattet på feil faktisk grunnlag og er ugyldig. Fordi vedtaket er ugyldig, kan det omgjøres etter forvaltningsloven § 35 første ledd bokstav c. I slike tilfeller skal tidligpensjonen kreves tilbake for hele perioden så fremt mottakeren har vært uaktsom, se nedenfor for hvordan vurderingen skal gjøres (Vedtak om tilbakekreving, herunder aktsomhetsvurderingen).

Tilfellene hvor vilkårene ble brutt etter at vedtaket om innvilgelse av tidligpensjon ble fattet

I tilfellene hvor tidligpensjonsmottakeren har begynt å motta urettmessige ytelser etter at vedkommende ble innvilget tidligpensjon, kan fylkesmannen bruke mal 2C.

Situasjonen er for eksempel at tidligpensjon ble innvilget fra og med januar 2015. I januar 2016 begynner tidligpensjonsmottakeren å motta arbeidsavklaringspenger, som da ikke kunne kombineres med tidligpensjon, og mottar arbeidsavklaringspenger ut året. I slike tilfeller må utgangspunktet tas i forskriften §§ 4 og 11 (som var gjeldende t.o.m. 2018) som slår fast brukeren ikke lenger kan eie landbrukseiendom, drive eller ha næringsinntekt fra jordbruk/gartneri eller skogbruk, eller motta avtalefestet pensjon, arbeidsavklaringspenger, uføretrygd eller ytelser til gjenlevende ektefelle. Om vedkommende har mottatt tidligpensjon samtidig som de nevnte forholdene har vært til stede, er vilkårene i forskriften §§ 4 og/eller 11 brutt. Etter at dette er konstatert, må fylkesmannen foreta en vurdering av om tidligpensjon er mottatt i strid med god tro, se neste punkt.

3.4 Vedtak om tilbakekreving, herunder aktsomhetsvurderingen

Etter at det er slått fast at vedtaket om innvilgelse av tidligpensjon er ugyldig, eller at vilkårene i forskriften §§ 4 og/eller 11 er brutt, må det foretas en vurdering av om tidligpensjonen skal kreves tilbake.

Vilkårene for tilbakebetaling må da være oppfylt. Vilkaene følger av forskriften § 17 andre ledd. Feil utbetalt tidligpensjon kan kreves tilbake dersom:

- bruker og/eller dennes ektefelle/samboer har mottatt ytelsen i strid med aktsom god tro,
- bruker og/eller dennes samboer/ektefelle eller noen som har handlet på dennes vegne har gitt feilaktige eller mangelfulle opplysninger i strid med aktsom god tro, eller
- utbetalingen skyldes en feil fra forvaltningens side og mottakeren burde ha forstått dette.

Den konkrete vurderingen i alle tilfellene er om mottakeren har opptrådt uaktsomt. Spørsmålet blir da om en alminnelig fornuftig person *burde ha forstått* at ytelsen, pensjonen, inntekten, eller erverv av landbrukseiendom ikke kunne kombineres med tidligpensjon.

Som utgangspunkt må man legge til grunn at søkeren har en plikt til å sette seg inn i regelverket for tidligpensjonsordningen og vilkårene som fremgår av forskriften. For å kunne kreve en feilaktig utbetaling tilbakebetalt, er det nok å fastslå at brukeren og/eller ektefellen/samboeren burde forstått at utbetalingen var feil. Det samme gjelder for opplysninger som er gitt av brukeren eller noen som har handlet på dennes vegne, når opplysningene eller de manglende opplysningene har ført til en feilutbetaling.

Et mulig eksempel på at en bruker har mottatt tidligpensjon i strid med vilkårene i forskriften, men ikke har gjort dette i strid med aktsom god tro, er tilfeller hvor brukeren har fått innvilget uføretrygd med tilbakevirkende kraft.

Tidligpensjonsmottakeren kan ha vært syk en periode og deretter fått innvilget uføretrygd for noen måneder tilbake i tid. For denne perioden har ikke mottakeren fått tidligpensjon i strid med aktsom god tro, fordi vedkommende ikke visste at han ville få uføretrygd for denne perioden. Men fra det tidspunktet mottakeren burde vite at han hadde rett til uføretrygd, og i alle fall fra det tidspunktet vedkommende har søkt om slike ytelser, er han/hun ikke lenger i god tro.

I den konkrete sak kan det ut fra alminnelige rimelighetsbetraktninger virke hardt å fatte vedtak om tilbakebetaling. En slik oppfatning vil i større eller mindre grad gjøre seg gjeldende i de fleste feilutbetalings saker, særlig når mottakeren, eller den som har opptrådt på hans eller hennes vegne, bare er å bebreide for uaktsomhet. På den annen side har mottakeren hatt en økonomisk fordel av uaktsomheten. Han bør ikke, totalt sett, få mer penger enn den som har overholdt sin meldeplikt, og som altså ikke får tidligpensjon. Fylkesmannen bør derfor bare unnlate å kreve tilbake i tilfeller hvor tilbakekreving vil framstå som klart urimelig overfor mottakeren eller den som har handlet på hans eller hennes vegne. Klart urimelige tilfeller kan for eksempel være hvor mottaker ikke er i stand til å ivareta sine interesser på grunn av ulykker, alvorlig sykdom, sykehusopphold og andre lignende hendelser utenfor søkerens kontroll. Dårlig økonomi hos parten skal ikke føre til at man unnlater å kreve tilbake.

3.5 Hva skal kreves tilbakebetalt?

Med virkning for utbetalinger for perioder til og med 31. desember 2018 fastslo § 11 at en ikke kan få tidligpensjon for det tidsrom en samtidig får avtalefestet pensjon, arbeidsavklaringspenger, uføretrygd eller etterlattepensjon. Begrepet «tidsrom» forstås her som en utbetalingsmåned. Om det eksempelvis er utbetalt arbeidsavklaringspenger til en mottaker i juli, skal tidligpensjonen for denne måneden kreves tilbake. Dersom vedkommende ikke lenger mottar arbeidsavklaringspenger – men kun tidligpensjon – i august, og deretter får uføretrygd fra september og resten av året, skal tidligpensjon tilbakekreves for juli, samt september, oktober, november og desember.

Ordlyden «beløpet» i § 17 andre ledd må altså tolkes slik at det er beløpet for en hel måned som skal kreves tilbake, og ikke bare deler. Ettersom det er løpende ytelser må «beløpet» tolkes som det beløpet som er utbetalt i perioden det foreligger brudd på regelverket og tidligpensjon er mottatt i strid med aktsom god tro. Det vil si tidligpensjon som er mottatt samtidig med avtalefestet pensjon, arbeidsavklaringspenger, uføretrygd eller ytelser til gjenlevende ektefelle. Selv om størrelsen på tidligpensjonsutbetalingen overstiger det vedkommende har mottatt i annen ytelse, skal hele den urettmessige utbetalingen av tidligpensjon tilbakebetales.

Beløpet som skal kreves tilbake, er *brutto* utbetalt tidligpensjon. Med andre ord skal ikke fylkesmannen korrigere for innbetalt skatt. Brukeren må selv henvende seg til Skatteetaten for å få refundert skatten som eventuelt er betalt inn for mye. Dette bør stå i brevet.

Det må skilles mellom *feilutbetalingsperiode* og *tilbakekrevingsperiode*. Feilutbetalingsperioden er perioden der stønad har vært utbetalt uten at vilkårene for tilbakekreving har vært oppfylt, for eksempel at søker har vært i god tro. Dette kan være tilfelle hvor TPO-mottakeren har fått støtte fra NAV i perioden mars til oktober, men støtten har vært innvilget og utbetalt i mai for perioden mars til mai (etterbetalt). Tilbakekrevingsperioden er den perioden hvor vilkårene for tilbakekreving er oppfylt. For å kunne kreve tilbake en feilaktig utbetaling, må både de objektive og de subjektive vilkårene for tilbakekreving være oppfylt. Det er derfor svært viktig å finne ut på hvilket tidspunkt mottakeren forstod eller burde forstått at utbetalingen var feil. Det er først fra dette tidspunktet vilkårene for tilbakekreving kan være oppfylt.

Tilbakekreving ved død

Det kan tenkes tilfeller hvor forvaltningen oppdager at tidligpensjon er utbetalt etter at bruker eller ektefellen er død. Forvaltningen som kreditor har i slike tilfeller et tilbakebetalingskrav. Ved dødsfall oppstår det et dødsbo etter den avdøde. Dødsboet består av avdødes formue, gjeld, rettigheter og forpliktelser. Etter reglene om alminnelig pengekravsrett kan en kreditor gjøre gjeldene et krav i dødsboet.

Skifteretten utsteder skifteattest hvor det fremgår hvem som forplikter dødsboet, og som er ansvarlig på vegne av de øvrige arvingene. Avhengig av hvordan skiftet gjennomføres, kan det fremmes krav i boet, eventuelt i uskiftet bo. Unntaket fra dette er når bostyrer/arvingene har utstedt preklusivt proklama (kunngjøring hvor kreditorer oppfordres til å melde seg innen en gitt frist (normalt 60 dager)), og fristen til å melde krav i boet er utløpt. I slike tilfeller vil forvaltningens krav være tapt. Dette betyr altså at vi kan rette krav mot avdødes arvinger selv etter at skiftet er gjennomført, dersom det er gjennomført privat skifte og det IKKE er utstedt preklusivt proklama med utløpt frist.

3.6 Foreldelse

Se rundskriv 2015-31, «Retningslinjer for saksbehandling ved feil utbetalt tilskudd eller erstatning».

3.7 Oversendelse til Landbruksdirektoratet for innkreving

Fylkesmannen skal sende Landbruksdirektoratet et brev med anmodning om å kreve inn beløpet dersom det ikke er mottatt noen klage innen klagefristen. Kopi av vedtaket om tilbakekreving og bekreftelse på at vedtaket ikke er påklaget legges ved anmodningen. Landbruksdirektoratet iverksetter innkreving/motregning. Det

er viktig at tidligpensjonsmottakerens kontonummer og personnummer fremkommer i oversendelsesbrevet.

3.8 Politianmeldelse

I og med at regelverket er endret, slik at det fra og med 1. januar 2019 er tillatt å motta tidligpensjon samtidig med arbeidsavklaringspenger, uføretrygd, avtalefestet pensjon og ytelser til gjenlevende ektefelle, skal det mye til for at en anmeldelse av mottak av tidligpensjon i strid med § 11 vil medføre fellende dom. Det må derfor foreligge svært kritikkverdige forhold og beviselig forsett om uberettiget vinning for at politianmeldelse skal være aktuelt. Vi viser til veiledningen om politianmeldelse i rundskriv 2018-09 for eventuelle slike tilfeller.

3.9 Offentlighet og innsyn

Landbruksdirektoratet ønsker en ensartet praksis når det gjelder offentlighet og innsyn i saker om tidligpensjon. Etter offentleglova § 13 skal opplysninger som er underlagt taushetsplikt i lov unntas fra innsyn. Forvaltningsloven § 13 første ledd nr. 1 er en slik regel, og gir offentlige ansatte taushetsplikt om «noens personlige forhold». I saker om tidligpensjon vil opplysninger om en privatpersons egenskaper, økonomiske forhold og sykdom være taushetsbelagt.

Tidligpensjon kan gis til privatpersoner – ikke til foretak. Derfor er opplysninger om tidligpensjonsmottakerens pensjons- og inntektsforhold underlagt taushetsplikt. Saker om tilbakekreving av tidligpensjon på grunn av urettmessige inntekter/ytelser ved siden av tidligpensjon vil kunne avsløre at en mottaker har fått uføretrygd eller arbeidsavklaringspenger. Informasjon om at en konkret person mottar slike ytelser vil være opplysninger om noens personlig forhold som er underlagt taushetsplikt. Følgelig må også opplysninger om mottakernes navn, personnummer, adresse osv. i slike saker unntas fra offentlighet.

Ved bruk av offentlig elektronisk postjournal skal ikke tidligpensjonssøkerens eller -mottakerens navn framkomme av tittel- eller emnefelt. Om det blir gitt innsyn i dokumentet, skal ikke personidentifiserende opplysninger framkomme. Navn, adresse, personnummer og lignende må i så fall sladdes.

Med hilsen
for Landbruksdirektoratet

Hilde Haug Simonhjell
seksjonssjef

Line Silberg van der Velde
seniorrådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent og trenger derfor ingen signatur.

Kopi til:

Landbruks- og matdepartementet Postboks 8007 Dep

0030 OSLO